

Bodhicaryavatara

Dit document vat de commentaren van Trinlay Rinpoche samen, die hij in september 2023 tijdens de teachings in Yeunten Ling gaf. Hij baseerde zich daarbij op het werk van Shantideva 'Bodhicaryavatara, La Marche vers l'Éveil' (nieuwe vertaling, Ed. Padmakara, 2007)

1. Biografie van Shantideva

Shantideva in zijn historische context situeren

Oorsprong van de tekst

Geconfronteerd met de spot van zijn medestudenten, die hem uitdaagden een dharmaonderricht te geven, liet Shantideva hen de keuze : commentaar geven op een bekende tekst of een ongepubliceerd onderricht te geven. Om hem belachelijk te maken, stelden zijn medestudenten voor dat hij een ongepubliceerde onderricht zou geven.

Tot ieders verbazing zette Shantideva toen de Bodhicaryavatara uiteen.

2. Toelichting

Structuur van de tekst :

In de culturele context van het oude India, waar het boeddhisme zich ontwikkelde, werd de overdracht van kennis door memorisatie aangemoedigd. Dit memoriseren vond plaats in aanwezigheid van een meester. Zo werd de eerste tekst (de Diamant Soetra) in de 1ste en 2de eeuw overgedragen. Het samenvatten van de tekst in stanza's (shloka's) bestaande uit verzen maakte het makkelijker om te onthouden, maar ging helaas ten koste van de duidelijkheid van de boodschap. Dit verklaart het bestaan van talrijke verklarende commentaren, zoals dat van Pawo Tsuglag (leerling van de 8ste Karmapa in de 16de eeuw).

Betekenis van de titel :

Bodhicaryavatara (skt) kan worden opgesplitst in 3 woorden :

bodhi+cary+avatara

- *Bodhi*: afkorting van het woord bodhisattva
- *Cary* betekent gedrag, houding
- *Avatara* betekent intrede, training

Bodhicaryavatara betekent dus 'Intrede in het gedrag van de bodhisattva's'.

10 hoofdstukken

- De weldaden van de verlichtingsgeest (bodhicitta)
- Erkenning
- De verlichtingsgeest aannemen
- Onderricht over de toepassing
- De waakzaamheid
- Onderrichtingen over het geduld
- De moed
- De concentratie
- De transcendente kennis
- Toewijding

3. Wens van ontwikkeling van de bodhicitta

"Moge de kostbare Verlichtingsgeest ontstaan waar hij nog niet geboren is, niet verzwakken waar hij aanwezig is, en verder toenemen !"

Tot de bevrijding (van het lijden en de negatieve emoties) bereikt is, zal de beoefenaar ervoor zorgen de bodhicitta te ontwikkelen, die niet te verliezen en ze tot perfectie te laten groeien.

De eerste 3 hoofdstukken van de bodhicaryavatara leggen uit hoe de bodhicitta te ontwikkelen;

Hoofdstukken 4, 5 en 6 leggen uit hoe die niet te verzwakken en hoe waakzaamheid te handhaven;

De hoofdstukken 7, 8 en 9 leggen uit hoe je de bodhicitta kunt laten toenemen.

Het opwekken van de verlichtingsgeest (bodhicitta) is van fundamenteel belang voor de beoefenaar van het Grote Voertuig, die zich er dan toe verbindt om de weg af te leggen van

- de 5 paden: de paden van opeenstapeling, voorvorming, visie, oefening en niet-leren.
- de 2 soorten bodhicitta, de relatieve en de ultieme.
 - De relatieve bodhicitta is een voorbereiding op de ultieme bodhicitta. Het geldt voor alle voelende wezens.
Er zijn twee soorten relatieve bodhicitta :
 - 1- de bodhicitta van streven : de wens om verlichting te bereiken voor het welzijn van alle wezens,
 - 2- de bodhicitta van toepassing : de toewijding aan de bodhisattva-beoefening.
 - De ultieme bodhicitta leidt tot wijsheid, leegte en groot mededogen. Volgens de Soetra '*die de authentieke dharma samenvat*', daar waar mededogen is, zijn ook alle dharma's. Dit grote mededogen leidt ons weg van het pad van de Shravaka's en Pratyeka Boeddha's en stelt ons in staat ons volledige potentieel te ontwikkelen.

4. Hoofdstuk

Hulde van de vertalers

Dit eerbetoon geeft een idee van de aard van de tekst. Het is gericht aan alle Boeddha's en Bodhisattva's.

Over het algemeen bestaan Dharmateksten uit 3 delen die verwijzen naar de 3 niveaus van Boeddha's leer (de 3 manden van onderrichtingen, tripitaka): de Vinaya, de Soetrayana en de Abhidharma.

Op het eerste boeddhistische concilie in Rajgir bracht Mahakashyapa 499 arhats en Ananda, de naaste leerling van de Boeddha, samen. Upali zette de Vinaya (of verhandeling over de discipline) uiteen; Ananda herhaalde op Mahakashyapa's verzoek in één keer alle woorden van de Boeddha (Soetrayana), zonder iets weg te laten of toe te voegen. Tenslotte sprak Mahakashyapa de Abhidharma uit.

Hoofdstuk 1 : De weldaden van de verlichtingsgeest

Hulde

Stanza 1

'Aan de 'Welaangewezene', die het dharmalichaam is ...'

Dit hoofdstuk begint met een eerbetoon, de toewijding van de auteur om het over een bepaald onderwerp te hebben.

Het eerbetoon is niet dat van een vazal of een schuldenaar, maar eerder een uitdrukking van bewondering en de wens dat deze kwaliteiten de onze zouden kunnen zijn. De hulde wordt niet uitgedrukt onder invloed van het ego, maar eerder om bewondering op te wekken voor de 3 Juwelen (Boeddha, Dharma, Sangha).

Dit eerbetoon is gericht aan de *'Welaangewezene'*, aan de kwaliteiten van de 3 Juwelen, aan de Sugata's die de Dharmakaya (ultieme dharma, ultieme voortreffelijkheid, actualisatie van alle kwaliteiten van de geest) hebben geactualiseerd.

De uitdrukking *'Welaangewezene'* verwijst naar de Verlichte. We moeten daarbij niet denken aan een mens bestaande uit aggregaten, van vlees en bloed, maar eerder aan de Boeddha als symbool.

Het *'dharmalichaam'* betekent dharmakaya; de dharma, dat is eenvoudigweg de werkelijkheid zien zoals die is, voorbij alle concepten, voorbij alle misverstanden. Het is de beëindiging van alle verwarring.

Dharmakaya verwijst naar de dimensie van leegte van het Ontwaken, de erkenning van de leegte van het zijn op zich, of non-duale kennis.

Het eerbetoon noemt ook *'de zonen van de Boeddha's'*, zij die bodhicitta gerealiseerd hebben. Dit zijn de bodhisattva's die in de ultieme werkelijkheid, net als de Boeddha's. Tenslotte vermeldt de hulde *'allen die het verdienen geëerd te worden'*. Dit verwijst naar arhats, shravaka's en pratyéka boeddha's die geen objecten van toevlucht zijn, maar gewoon referentieobjecten. Alleen de Boeddha's en Bodhisattva's zijn referentie- én toevluchtobjecten (*chak tsel wa*).

'Ik zal kort uitleggen hoe je, volgens de teksten, de leefregels van de bodhisattva's moet beoefenen'. Met deze woorden verbindt Shantideva zich ertoe te onderwijzen in overeenstemming met de traditie (omdat dit beter is dan iets nieuws te creëren).

Stanza's 2 & 3

Ik heb niets te zeggen dat niet voor mij gezegd is...'

De volgende 2 strofen breiden de eerste strofe uit : hier richt Shantideva zich tot degenen die gehecht zijn aan lezen, formuleringen, vorm en woorden. Ze zijn als een kruik waar alles in kan, zolang de vorm maar gerespecteerd wordt! Met andere woorden, het geschreven woord is belangrijk, niet in zijn *vorm* maar in zijn *inhoud*.

Tekst

Stanza 4

Wat is het moeilijk om die vrijheden en rijkdommen te vinden die de mens in staat stellen zin aan zijn leven te geven'.

Het is moeilijk om een leven te verkrijgen dat begiftigd is met 'vrijheden' en 'rijkdommen' om het uiteindelijke doel te bereiken (d.w.z. om de staat van Sugata te realiseren), dankzij de relatieve bodhicitta, de ultieme bodhicitta, de vervolmakende bodhicitta en de drie Boeddha-lichamen.

'Deze vrijheden' verwijst naar een leven dat vrij is van belemmeringen voor de realisatie van Verlichting; deze belemmeringen zijn :

- geboren worden in de onderwereld, als preta, als dier, als god of halfgod of als een barbaars of impulsief mens;
- geboren worden als mens in een tijdperk zonder dharma ;
- geboren worden als mens verblind door valse opvattingen zoals de materialistische overtuiging dat de geest door het lichaam wordt voortgebracht;
- geboren worden als mens, maar lijden aan een mentale handicap zoals zwakzinnigheid waardoor men de Dharma niet kan begrijpen en assimileren.

'die rijkdommen' verwijst naar een menselijke geboorte met volledige intrinsieke vermogens:

- geboren worden op een plaats waar de Dharma aanwezig is;
- geen nadelig karma hebben als gevolg van misdaden begaan in dit leven;
- vertrouwen hebben in de Dharma.

'die rijkdommen' verwijst ook naar geboren worden in een kostbaar menselijk lichaam begiftigd met de volgende 5 extrinsieke vermogens: geboren worden in een tijdperk waarin

- 1- een Boeddha geleefd heeft
- 2- een Boeddha de Dharma onderwezen heeft
- 3- de discipelen van de Boeddha zijn leer onderhouden
- 4- de Dharma wordt beoefend
- 5- er wezens zijn vol liefde voor anderen.

Stanza 5

'Zoals een bliksemschicht door de donkere, schimmige nacht scheurt...'

Deze strofe roept de donkere nacht op, waarin zelfs het fonkelen van de sterren verhuld is. Plotseling scheurt een bliksemflits door de nacht, waardoor de vormen weer even zichtbaar worden. Deze ondoorzichtige nacht symboliseert de onwetendheid van onze geest, en de bliksemflits is de gedachte van de verlichting die door de ondoorzichtigheid heen scheurt om voor een kort moment de gedachte of het verlangen naar buiten te brengen om goed te doen voor anderen. Deze verdienstelijke gedachte die in ons opkomt en die we moeten ontwikkelen, is het vertrouwen in de Dharma ! In het boeddhisme wordt geloof niet geassocieerd met blind vertrouwen in een god ; boeddhistisch vertrouwen is gebouwd op helderheid van geest, op kennis van wat de werkelijkheid is.

Het beeld van het haakje en het oog wordt vaak gebruikt om het verband te illustreren tussen de zegening van verlichte wezens en de toewijding van de beoefenaar.

Toewijding wordt opgevat in de betekenis van 'luciditeit' en niet van geloof. Deze luciditeit veronderstelt perceptie van de kwaliteiten van het Boeddhachap, kennis van de Dharma en vertrouwen in causaliteit.

Dankzij zijn onderscheidingsvermogen ontdekte de Boeddha de oorspronkelijke werkelijkheid van de geest, die altijd aanwezig is geweest. Deze werkelijkheid behoort toe aan alle wezens, of ze nu boeddhist, moslim, christen, enz. zijn.

Het vertrouwen in de Dharma veronderstelt 'verdienste, begrip en luciditeit (tib: *sonam lodreu*). Het ontwikkelt zich in **3 stadia** :

- 1- de bewondering voor de verlichte wezens (de Boeddha's), hun welwillende goedheid en hun heldere visie,
- 2- de toewijding die voortkomt uit het begrijpen van de Dharma,
- 3- de ervaring die het vertrouwen onwankelbaar maakt.

Het vertrouwen in de Dharma is de grootste rijkdom. Het kan zich manifesteren, maar dit gebeurt bliksemsnel. Het is kostbaar omdat het helderheid genereert. Dit vertrouwen hangt af van **3 voorwaarden** :

- 1- de zegen van de verlichte wezens (de Boeddha's),
- 2- ons vermogen om te begrijpen
- 3- onze verdiensten en ontwikkelde kwaliteiten.

Het vertrouwen in de Dharma, kort en verblindend in zijn verschijning, blijft zeer broos vanwege de kracht van onze gewoonteneigingen. Vertrouwen in de Dharma en verlichte wezens telt **3 aspecten** :

- 1- oprecht vertrouwen (tib. *tcha da dépa*) dat voortkomt uit interesse in de onderrichtingen en het verlangen om meer te weten ;
- 2- de overtuiging die tegen onze gewoonteneigingen ingaat, verdrijft de duisternis (=onwetendheid) dankzij het vertrouwen dat voortkomt uit begrip. Dit vertrouwen is als een ogenblikkelijke en broze bliksemflits;
- 3- het stabiele vertrouwen leidt tot authentieke bodhicitta, die we onderhouden en ontwikkelen tot perfectie.

Mededogen moet je dag na dag ontwikkelen.

Stanza 6 :

'Het goede is altijd broos... '

Commentaar op de bodhicitta van Pawo Tsuglag (1504-1566), belangrijke leerling van Mikyeu Dorje (8ste Karmapa) en meester van de 2de Karmapa.

1. Oorzaken van bodhicitta :

Dit zijn de zegeningen van de Boeddha's die de psychische neigingen van een Bodhisattva openbaar maken. Deze kwaliteiten komen voort uit de combinatie van twee factoren:

- a. de leer van de Boeddha leeft ;
- b. de deugdzame vatbaarheid is tot volledige rijpheid gekomen.

Pawo Tsuglag vergelijkt deze vatbaarheid met een gezonde wortel die de stam van alle kwaliteiten vormt; de vrucht hangt af van de gezondheid van de stam en de wortels.

Deze deugdzame vatbaarheid stelt ons in staat vertrouwen te hebben in de leer van de Boeddha, in het gedrag van de bodhisattva en in de kwaliteiten van de Verlichting.

Volgens de *Alankara Soetra* manifesteert bodhicitta zich wanneer :

- de psychische vatbaarheid tot rijpheid is gekomen en zich manifesteert
- de spirituele meester een gunstige invloed heeft op het ontstaan ervan
- echt mededogen wordt geuit jegens de wezens
- er geen angst is met betrekking tot de inspanning die geleverd moet worden ten opzichte van de wezens

De omstandigheden en het afleggen van de bodhisattva-geloften maken de ontwikkeling van relatieve bodhicitta mogelijk.

Wijsheid gebaseerd op deugden, verdiensten en mededogen voor alle voelende wezens zonder uitzondering maakt de ontwikkeling van ultieme bodhicitta mogelijk.

De activiteit van een verlicht wezen is geen kwestie van willen. Als gevolg van zijn verlichting ontwikkelde de Boeddha voortdurende hulp voor anderen en had hij geen behoefte om te denken "ik ga helpen". Het is zoals de plas water die de zon kan weerkaatsen: het water zegt niet tegen zichzelf "ik ga de zon weerkaatsen", de ontmoeting tussen de zon en de wateroppervlakte gebeurt omdat de omstandigheden zijn zoals ze zijn, tot rijpheid zijn gekomen. Karma kan het niet produceren, tenzij de omstandigheden aanwezig zijn.

2. Natuur van de bodhicitta

Volgens de *Alankara Soetra* is de wortel van bodhicitta mededogen, dat geworteld is in liefdevolle vriendelijkheid. Zonder dat zijn we niet in staat om moeilijkheden het hoofd te bieden of te werken voor het welzijn van voelende wezens. Liefdevolle vriendelijkheid (*maïtri*(skt), *djampa*(tib)) is het tegenovergestelde van de drijfveer van het ego. Het is belangrijk om liefde openbaar te maken (*Bhavana* (skt) = zijn, liefde laten zijn). Deze innerlijke houding wordt gegenereerd in meditatie (tib. *gom*), wat openbaar maken in de stroom van je wezen' betekent. Hier is het geen kwestie van reflecteren 'op'.

a. De Maïtri

We onderscheiden 3 soorten Maïtri :

- de Maïtri die de voelende wezens observeert :
De bodhisattva ziet het lijden van de wezens op elk niveau van het geconditioneerde bestaan: de hellen, de hongerige geesten, de dieren, de mensen, de halfgoden en de goden. Hij ziet deze wezens als zijn ouders uit vorige levens. En al deze wezens, op elk niveau van het geconditioneerde bestaan, worden gekweld door het vuur van de woede en het water van de hebzucht.
In het begin zien we wezens als 'anders, buiten' onszelf. Liefdevolle vriendelijkheid ontwikkelt zich op deze basis.

- de maïtri die dharma (verschijnselen) observeert :
De bodhisattva observeert de werkelijkheid door reflectie en contemplatie op de oorzakelijkheid van de verschijnselen.
In dit stadium van beoefening is de scheiding 'ik-de ander' slechts conventioneel; liefdevolle vriendelijkheid observeert de werkelijkheid zonder dualiteit.
- de Maïtri die het onwaarneembare observeert:
De wijsheid geboren uit het luisteren, de reflectie en de beoefening ziet dat noch het zelf noch de ander wordt waargenomen of waarneembaar is, maar dat liefdevolle vriendelijkheid voortdurend en moeiteloos werkt. Als hij ziet dat wezens zich niet bewust zijn van leegte, d.w.z. de bestaanswijze van de wezens en de verschijnselen, ontwikkelt de bodhisattva op natuurlijke wijze mededogen met hen.

We beginnen met het ontwikkelen van de eerste Maïtri, met onpartijdige liefde voor alle voelende wezens zonder uitzondering.

De aard van Maïtri is onvoorwaardelijke tederheid jegens voelende wezens, zoals een moeder die haar kind na lange tijd ziet en tederheid, aanvaarding, waardering voelt, en de wens om haar kind in het goede te vestigen.

Maïtri moet echter niet verward worden met verlangen-gehechtheid.

Rechtschapen Maïtri is de erkenning van anderen, gevolgd door de intentie om hen welzijn te brengen.

Over dit onderwerp zegt Gampopa in het *Jewel Ornament of Liberation*:

“Om deze kwaliteit van het hart te ontwikkelen, zal de beoefenaar beginnen met de goedheid van zijn moeder te erkennen – of die van de persoon die deze rol op zich heeft genomen – en die vervolgens oprecht te bedanken, gevolgd door de wens om deze welwillende liefde over te dragen aan alle wezens. Deze eerste Maïtri moet eerst ontwikkeld worden, d.w.z. onpartijdige liefde voor alle voelende wezens zonder uitzondering. Dit is tederheid jegens de wezens, vergelijkbaar met die van een moeder die haar kind na een lange afwezigheid ziet. Deze kwaliteit van tederheid accepteert, waardeert en wil haar kind in het goede vestigen. Deze innerlijke instelling is vrij van het verlangen-gehechtheid dat zich uitdrukt als “Dit kind is belangrijk voor mij”. Maïtri op dit niveau is de intentie om welzijn te schenken”.

De Soetra van de Perfectie van Wijsheid zegt dat de genegenheid van onze moeder immens is, dat ze ontberingen voor ons heeft doorstaan, haar leven voor ons heeft gegeven, ons heeft onderwezen, ons heeft beschermd, ons heeft gevoed vanaf het begin van het leven: het embryo ontvangt de kwintessens van de voeding van de moeder.

Maïtri cultiveren is onszelf onderdompelen in dankbaarheid door te observeren wat onze ouders – en vooral onze moeder – voor ons hebben gedaan. Onze dankbaarheid mag niet beperkt blijven tot de ouders van dit leven, maar moet zich uitstrekken tot die van onze ontelbare vorige levens. Deze dankbaarheid brengt ons tot een diep verlangen om deze welwillende goedheid te schenken aan alle voelende wezens; dit is wat bedoeld wordt met 'grote dankbaarheid'. We gedragen ons als welwillende ouders tegenover alle bewuste wezens: we zorgen

zelfs in onze dromen voor hun welzijn. Een vreedzame houding, vrij van geweld en ego, is een teken van succes in de ontwikkeling van liefdevolle vriendelijkheid.

Volgens Nagarjuna is het geschenk van liefdevolle vriendelijkheid de hoogste vorm van vrijgevigheid, na het geschenk van materiële goederen, het geschenk van bescherming en het geschenk van onderricht.

b. Het Mededogen

Nagarjuna benadrukt echter dat liefdevolle vriendelijkheid alleen niet genoeg is om ons naar de Verlichting te leiden. Mededogen (Karuna skt. Thugdje tib.) volgt op liefdevolle vriendelijkheid: geconfronteerd met het lijden, zal de bodhisattva mededogen ontwikkelen ten opzichte van de wezens van de verschillende niveaus van het geconditioneerde bestaan zowel als de moed van het grote mededogen dat geen enkel wezen overslaat. Wanneer de waarneming van het lijden of de ellende van anderen ondraaglijk wordt, ontstaat welwillendheid die 'overgaat tot actie' ten gunste van de wezens. Mededogen is welwillendheid in actie.

Net als Maitri neemt mededogen 3 vormen aan:

- mededogen dat wezens observeert
- mededogen dat verschijnselen observeert volgens causaliteit;
- mededogen dat het niet-waarneembare observeert.

Als hij opmerkt dat wezens leegte niet begrijpen en verschijningen als echt gaan beschouwen, ontwikkelt de bodhisattva van nature groot mededogen ten opzichte van hen.

Zo beschouwt de bodhisattva het lijden van de wezens op elk niveau van het geconditioneerde bestaan zoals hij dat zou doen voor zijn naaste verwant. Hij ontwikkelt groot mededogen voor hen en de hogere intentie om verlichting te bereiken ten gunste van hen.

De verschillende aspecten van bodhicitta :

- **De relatieve bodhicitta**

We onderscheiden twee niveaus van relatieve bodhicitta:

- de bodhicitta van streven: de beginner ontwikkelt mededogen voor alle wezens met de intentie om hen te bevrijden van het existentiële lijden.
- de bodhicitta van toepassing: de beoefenaar gaat een verbintenis aan door de bodhisattva-geloften af te leggen. Vervolgens ontwikkelt hij de motivatie en moed van de koning (hij wijst de weg), van de kapitein van het schip (hij scheept in met zijn passagiers), van de herder (hij schuilt pas als al zijn schapen veilig zijn).

- **De ultieme bodhicitta**

Als hij het niveau van het pad van de visie heeft bereikt, gaat de beoefenaar achtereenvolgens door de 10 niveaus van de bodhisattva, waarbij hij de zes paramita's voltooit: vrijgevigheid (1), ethisch gedrag (2), geduld (3), doorzettingsvermogen (4),

meditatie (5), totdat hij het Ontwaken bereikt, de bodhicitta zonder sluiers, de wijsheid van leegte (6).

Stanza 7

'De machtigste der wijzen...'

De deugd waarnaar in deze strofe verwezen wordt is mededogen: het leidt tot bodhicitta. De wijzen hebben gezien dat alleen bodhicitta leidt tot Ontwaken, het ultieme goed. Omdat het van nature gelukzaligheid is, verlicht het het lijden van de wezens en brengt het vreugde en gelukzaligheid, niet alleen voor de beoefenaar, maar voor alle wezens. Bodhicitta impliceert echter niet dat je je voor de anderen moet opofferen.

Bodhicitta is positief van aard: het is niet uit conventie dat we deze positieve kwaliteit eraan toekennen. Kwellingen daarentegen zijn in essentie negatief, omdat ze leiden tot negatieve handelingen en de vruchten ervan.

Stanza 8

'Zij die het achter de rug willen hebben...'

Bodhicitta is niet alleen goed voor jezelf en anderen, het is ook de basis van het pad. Of onze motivatie nu ons persoonlijk welzijn is of dat van anderen, bodhicitta zal het bewerkstelligen: of we nu onszelf willen bevrijden van samsara of anderen willen helpen, bodhicitta zal leiden tot de realisatie van deze twee doelen. De verdiensten van bodhicitta zullen nooit uitgeput raken.

Stanza 9

'Op het eigenste moment dat...'

Op het moment dat de bodhicitta van streven ontstaat, wordt de oceaan van lijden van de samsara gereduceerd tot een plas water en hoewel hij het misverstand nog niet heeft verdreven, benadert de persoon die bodhicitta opwekt, de houding van iemand die er vrij van is: hij wordt een 'zoon van de Boeddha's' omdat hij zich buiten de greep van het ego plaatst.

Sommige mensen kunnen bewonderd worden om de goedheid die zich manifesteert in hun altruïstische daden jegens een paar wezens; bodhicitta daarentegen is onpartijdig: het is goedheid die zich uitstrekt tot alle voelende wezens zonder uitzondering.

Stanza 10

'Houd het stevig vast...'

Shantideva beschrijft de kwaliteiten van bodhicitta aan de hand van 5 metaforen:

- Het elixir, de steen der wijzen
- Het wensvervullende juweel
- De boom met ontelbare vruchten
- De held
- Het vuur aan het einde der tijden

Deze strofe verwijst naar de kracht van transformatie door de bodhicitta, zoals de alchemisten in het verleden lood in goud probeerden te veranderen. Vandaag de dag is er niets zuiver aan onze toestand (het lood) omdat we onder invloed staan van de conditioneringen van het

bestaan en het karma. De bodhicitta zuivert deze onzuivere toestand door de drie Boeddha-lichamen – dharmakaya, sambhogakaya en nirmanakaya – (het goud) te actualiseren.

Stanza 11

Als onze enige gids...'

Net als het "juweel dat alle wensen vervult" is bodhicitta de kostbaarste deugd, haar waarde raakt nooit uitgeput en geen enkele andere deugd kan ermee vergeleken worden. 'Als dit juweel eenmaal in ons geboren is, moeten we de volle waarde ervan meten'. Op het niveau van het grote voertuig zijn alle deugden nodig om bodhicitta te bereiken. Anders volgt men het pad van de Shravaka's en Pratyéka-Bouddha's.

Stanza 12

'Alle deugden dragen vrucht en raken uitgeput...

Net zoals de bakbanaanboom uitgeput raakt en sterft nadat hij vrucht heeft gedragen, zo raken de deugden die gebaseerd zijn op het ego, uitgeput. Een gulle gift in de verwachting van vergelding zal dus een tijdelijk resultaat opleveren; een gulle daad gebaseerd op bodhicitta daarentegen zal onuitputtelijke en ontelbare vruchten opleveren.

De Indiase mythologie vermeldt het bestaan van een boom die op de berg Meru groeit, waarvan de wortels tot in de wereld van de Asura's (halfgoden) reiken en waarvan de vrucht ambrosia bevat, waardoor de goden zeer lang kunnen leven.

Stanza 13

Alsof, onder een escorte van dapperen...'

Net als de held bevrijdt de bodhicitta de dader van de vreselijkste misdaden, van vernietiging en veroordeling, wanneer die zich erop beroept. Zo ontsnapt hij aan de extreem zware gevolgen van zijn negatieve karma.

Koning Ajatasatru liet zijn vader in de gevangenis gooien en vermoorden. Daarna probeerde hij de Boeddha te doden door een dolle olifant op hem los te laten. Hij was ook de architect van het schisma in de boeddhistische gemeenschap. Desondanks gaf hij voor de Boeddha al zijn fouten toe, terwijl hij diep berouw voelde. Zo ontsnapte hij aan de gevolgen van zijn 'ergst mogelijke' daden.

Berouw, deugdzame praktijken en bodhicitta hebben de kracht om de vergelding van iemands daden sterk te verminderen.

Stanza 14

'Er bestaat geen twijfel over, dat de grootste wandaden...'

Bodhicitta wordt vergeleken met het vuur van het einde der tijden, waarvan de intensiteit de grootste fouten en het onverbiddelijke karma in een oogwenk verteert, net zoals een exploderende zon tot de vernietiging van haar planeten leidt.

Maitreya onderwees de vele voordelen van bodhicitta aan de bodhisattva Sudhana.

Stanza 15

Weet dat, in het kort...'

Deze Verlichtingsgeest vertoont twee aspecten: de wens tot Ontwaken (aspiratie) en de start naar het Ontwaken (toewijding).

Stanza 16

Net zoals er een verschil is tussen willen vertrekken...'

Het is hetzelfde verschil dat we maken tussen degene die wil vertrekken en degene die al onderweg is.